

ÖZ YAŞAM ÖYKÜSÜ ÜZERİNE ÇALIŞAN BİR KURAMCI: PHILIPPE LEJEUNE

Serdar Akarkan*

Özet

Bu makale, öz yaşam öyküsünü (otobiyografi) yalnızca bireysel bir hayatın geriye dönük anlatımı olarak değil, modern öznenin kendini dil aracılığıyla kurduğu, temsil ettiği ve sorguladığı söylemsel bir pratik olarak ele almaktadır. Çalışmanın temel amacı, otobiyografinin türsel sınırlarını, tarihsel gelişimini ve özellikle Philippe Lejeune’ün geliştirdiği otobiyografik sözleşme kavramı etrafında kuramsal bir çerçeve içinde yeniden düşündürmektir. Bu bağlamda otobiyografi, yaşanmış gerçekliğin doğrudan yansıtıldığı şeffaf bir alan olmaktan ziyade, belleğin seçici yapısı, kimliğin süreçselliği ve anlatının inşa edici gücü doğrultusunda kurulan bir temsil alanı olarak değerlendirilmiştir.

Makale, otobiyografinin tarihsel kökenlerini Antik ve Orta çağ’daki dinsel itiraf ve meşruiyet metinlerinden başlatarak, Rönesans, Aydınlanma ve moderniteyle birlikte bireyin “özne” olarak ortaya çıkışıyla ilişkilendirir. Jean-Jacques Rousseau, Montaigne, Stendhal, Alfred de Musset, André Gide, Jean-Paul Sartre ve Simone de Beauvoir gibi Fransız edebiyatının merkezindeki yazarlar üzerinden, türün geçirdiği dönüşümler ayrıntılı biçimde ele alınır. Bu örnekler, otobiyografinin tekil ve homojen bir tür olmadığını; bireysel bellek ile kolektif tarih, kişisel deneyim ile toplumsal bağlam arasındaki gerilimler içinde çoğul biçimler kazandığını göstermektedir.

Çalışmanın kuramsal omurgasını oluşturan Philippe Lejeune’ün otobiyografik sözleşme kavramı, otobiyografiyi dışsal doğruluk ölçütlerinden ziyade, yazar–anlatıcı–okur arasında kurulan etik ve söylemsel bir anlaşma üzerinden tanımlar. Bu sözleşme, anlatının mutlak doğruluğunu garanti etmez; ancak yazarın kendi yaşamını anlatma iddiasını üstlenmesini ve okurun metni bu niyet doğrultusunda okumasını mümkün kılar. Makalede ayrıca sözce (énoncé) ile sözceleme öznesi (sujet de l’énonciation) ayrımı üzerinden, otobiyografide anlatılan “geçmiş ben” ile anlatan “şimdiki ben” arasındaki zamansal ve bilinçsel mesafe tartışılır. Sonuç olarak çalışma, otobiyografiyi ne salt kurmaca ne de salt belgesel bir tür olarak konumlandırır; aksine, modern öznenin kendini anlama ve temsil etme çabasını görünür kılan dinamik, etik ve söylemsel bir alan olarak değerlendirir.

Anahtar Kelimeler: Öz yaşam öyküsü, yaşam yazımı, otobiyografik sözleşme, Philippe Lejeune, özne, bellek, kimlik, söylem, sözce (énoncé), sözceleme öznesi, Fransız edebiyatı, temsil, etik.

A THEORIST WORKING ON AUTOBIOGRAPHY: PHILIPPE LEJEUNE

Abstract

This article approaches autobiography not merely as a retrospective narration of an individual life, but as a discursive practice through which the modern subject constructs, represents, and interrogates the self by means of language. The main objective of the study is to reconsider the generic boundaries and historical development of autobiography within a theoretical framework centered on Philippe Lejeune’s concept of the autobiographical

* Doktora Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi /sakarkan@gmail.com/0000-0002-8394-2727
Gönderim tarihi: 22/12/2025 Kabul tarihi: 10/01/2026

pact. From this perspective, autobiography is understood not as a transparent space in which lived reality is directly reflected, but as a field of representation shaped by the selective nature of memory, the processual character of identity, and the constructive power of narrative.

The article traces the historical foundations of autobiography from religious confession and legitimizing texts of Antiquity and the Middle Ages to the emergence of the individual as a “subject” in the context of the Renaissance, the Enlightenment, and modernity. Through key figures of French literature such as Jean-Jacques Rousseau, Montaigne, Stendhal, Alfred de Musset, André Gide, Jean-Paul Sartre, and Simone de Beauvoir, the study examines in detail the transformations the genre has undergone. These examples demonstrate that autobiography is not a singular or homogeneous genre; rather, it takes on multiple forms shaped by the tensions between individual memory and collective history, as well as between personal experience and social context.

The theoretical backbone of the study is Philippe Lejeune’s concept of the autobiographical pact, which defines autobiography not through external criteria of factual truth, but through an ethical and discursive agreement established between the author, the narrator, and the reader. This pact does not guarantee the absolute truth of the narrative; instead, it rests on the author’s explicit commitment to narrating their own life and the reader’s willingness to read the text in accordance with this intention. The article further discusses the distinction between the statement (*énoncé*) and the subject of enunciation (*sujet de l’énonciation*), focusing on the temporal and cognitive distance between the “past self” that is narrated and the “present self” that narrates. In conclusion, the study argues that autobiography should be understood neither as pure fiction nor as a purely documentary form, but as a dynamic, ethical, and discursive space that renders visible the modern subject’s effort to understand and represent the self.

Keywords: Autobiography, life writing, autobiographical pact, Philippe Lejeune, subject, memory, identity, discourse, statement (*énoncé*), subject of enunciation, French literature, representation, ethics.

Giriş

Öz yaşam öyküsü, modern edebiyatın ortaya çıkışıyla birlikte bireyin kendini anlama, anlatma ve temsil etme biçimlerinin merkezinde yer alan bir yazın türü olarak dikkat çeker. Ancak otobiyografi, yalnızca yaşanmış bir hayatın geriye dönük anlatımı değildir; aynı zamanda öznenin belleğini, kimliğini ve deneyimini dil aracılığıyla yeniden kurduğu söylemsel bir pratiktir. Bu yönüyle tür, “ne yaşandı?” sorusundan çok, “yaşananlar kim tarafından, hangi konumdan ve hangi dilsel koşullar altında anlatılıyor?” sorularını gündeme getirir. Dolayısıyla otobiyografi, gerçekliğin doğrudan yansıtıldığı saydam bir alan olmaktan ziyade, gerçeğin söylem içinde kurulduğu bir temsil sahnesi olarak değerlendirilmelidir.

Otobiyografik anlatıda anlatıcı, geçmişte yaşanmış deneyimleri aktarırken aynı zamanda kendini şimdiki zamanın bilinciyle yeniden tanımlar. Anlatılan “ben” ile anlatan “ben” arasındaki bu mesafe, türün temel gerilim noktalarından birini oluşturur. Belleğin seçici, kırılğan ve yorumlayıcı yapısı göz önüne alındığında, öz yaşam öyküsü sabit ve bütünlüklü bir kimlik sunmaz; aksine kimliğin zaman içinde dönüşen, parçalanmış ve yeniden anlamlandırılan bir süreç olduğunu görünür kılar. Bu nedenle otobiyografi, yalnızca bireysel hafızanın değil, aynı zamanda öznenin kendisiyle kurduğu eleştirel ilişkinin de yazınsal ifadesidir.

Bu kuramsal problem alanı içinde Philippe Lejeune’ün ortaya koyduğu *otobiyografik sözleşme* kavramı, tür tartışmaları açısından belirleyici bir dönüm noktasıdır. Lejeune, otobiyografiyi dışsal doğruluk ölçütleriyle değil, yazar ile okur arasında kurulan bir sözleşme üzerinden tanımlar. Buna göre otobiyografi, yazarın kendi yaşamını anlatma iddiasını açıkça üstlendiği ve okurun da metni bu iddia doğrultusunda okuduğu bir söylem alanıdır. Bu sözleşme, anlatının mutlak doğruluğunu değil; anlatıcının dürüstlük vaadini ve etik konumlanışını esas alır.

Otobiyografinin türsel sınırları kadar, anlatıcı öznenin dil içindeki konumunu da tartışmaya açan bu yaklaşım, öz yaşam öyküsünü modern öznenin kendini yazı yoluyla kurduğu dinamik bir temsil alanı olarak yeniden düşünmeyi mümkün kılmaktadır.

Öz Yaşam Öyküsünün Tür Olarak Tanımı

Otobiyografi, Latince *auto-bio-graphia* bileşiminden türeyen “özün yaşamını yazması” anlamına gelse de kuramsal düzeyde türün tanımı çok daha karmaşık ve tartışmalıdır. Lejeune’e göre otobiyografiyi tanım sınırı, “yaşanmış gerçekliği anlatma vaadi”dir; aksi takdirde tarihsel ya da kurgusal söylemlerle ayırım çizgisi bulanıklaşır. Ancak temsilin dilsel doğası göz önüne alındığında otobiyografi ne tamamen belgesel ne tamamen kurmacadır. Burada belirleyici olan anlatıyı kuranın iddia düzeyidir: Metin “hakikat olduğu iddia edilen bir anlatı” olarak biçimlenir.

Bu nedenle tür, anlatının gerçekliğinden çok, “gerçeklik iddiasının söylemsel kaydı” olarak tanımlanmalıdır. Hatırlama ve anlatma süreçlerinin seçmeceli, yorumlayıcı ve kurgulayıcı olduğu düşünüldüğünde, öz yaşam öyküsü sabit bir kişiliğin çizgisel gelişen kimliğini değil; kimliğin oluşumunda seçilmiş süreçlerin anlatıları toplamıdır.

Türün Tarihsel Gelişimi Üzerine

Öz yaşam öyküsünün tarihsel temeli, modern bireyin tarih sahnesine çıkışını hazırlayan düşünsel dönüşümlerle paralellik gösterir. Antik ve Ortaçağ dönemlerinde yaşam kayıtları çoğunlukla dinsel, yönetsel veya soyluluk temelli meşruiyet belgeleri niteliğindedir. Bireyin iç dünyasının ilk kez edebi özneye dönüşmesi, Rönesans, Hümanizm ve Aydınlanma ile gerçekleşmiştir. İnsanlık, Rönesans’la birlikte başlayan süreçte sürekli kendi merkezine doğru ilerleyerek Tanrı’yla birlikte kurduğu kozmik evren tasavvurundan uzaklaşır ve “ben”i veya bir başka deyişle bir “özne” olarak kendini keşfeder. İnsana dair her türlü sorunun cevabının Tanrı tarafından verildiği, insana dair bütün soruların Tanrı penceresinden yanıtlandığı Orta Çağ artık çok geride kalmıştır, “yeni bir çağın” edebi türüdür otobiyografi. Batı’da dini öteleyen seküler bir dünyanın kapıları da bir “özne” olarak insanın ortaya çıkışıyla aralanmış olur.

Jean-Jacques Rousseau'nun *Confessions (İtirafılar)*'ı bu dönüşümün en önemli eşliğidir. Orta Çağ'ın ilk dönemlerinde Hristiyanlık öğretilerini sistematik bir bakışla tekrar düzenleyen Aziz Augustinus'un *İtirafılar* adlı eseri, kullandığı birinci tekil ile ifade tarzıyla Batı literatüründe otobiyografi türünün ilk örneği sayılsa da hümanizm görüşünün ortaya çıkışıyla modernist öznenin şafağında kaleme alınan Rousseau'nun *İtirafılar*'ını dönüm noktası kabul etmek daha doğru olur kanaatindeyiz. Köker (2019): 7-80. Rousseau, özel olanı kamusal söylemin konusu yaparak özneyi, Tanrı ve toplum karşısında "itirafta bulunan birey" konumuna taşır. 19. yüzyılda burjuva öznenin kendini ifade etme hakkı, okuyucu-yazar ilişkisinin demokratikleşmesi ve ulus-devlet inşa süreçleri otobiyografi yazınına yaygınlaştırır. 20. yüzyılda ise psikanaliz ve post-yapısalcılık türün epistemolojik temellerini tartışmaya açmış, öz yaşam öyküsü kimliğin parçalı ve geçişli yapısıyla birlikte yeniden düşünülmüştür.

Türün Fransız Edebiyatındaki Konumu

Fransız edebiyatı, otobiyografiyi hem uygulayan hem teorize eden bir merkez konumundadır. Hümanizm dönemine gelmeden önce Hristiyanlığın "itiraf" müessesesi işlevini gören otobiyografik metinler, ruhsal kurtuluşu ve ahlaki esenliği önceleyen bir anlam birliği ile ortaya konmuştur. Bu açıdan bakıldığında bu metinlerin kendiliğin inşa sürecini anlatma, kurmaca olma ya da olmama gibi niteliklerle oluşmadığını, suçluluk duygusundan kurtulma ve/veya hesap verme isteğinin bir yansıması olduğunu söylemek mümkündür. Otobiyografinin günümüze uzanan bir çizgiyle modern psikolojik bir bireysellik niteliği kazanması için hümanizmi geçip aydınlanma düşüncesine varan ve buradan kaynaklanan romantizm döneminin gelmesi gerekecektir. Böylece "ben" yani bir "özne" olarak insan, kendini bir tür günah çıkarma eylemine tabii tutup "aklamaya" değil önemli gördüğü kişiliğini ve benliğini açığa vurmaya cesaret etmiştir. Montaigne'in *Denemeler*'i öznenin düşünsel kendilik sunumunun ilk örneği olarak kabul edilir. Denemeler, bir otobiyografi değildir ama düşünmenin nesnesi artık metni oluşturan yazarın kendisidir ve bu metinler "itiraf" etmeden bir bireysellik sunumuyla yazan kişinin kendi içine bakmasıyla oluşmuş metinlerdir. Montaigne'in "yazı" ve "yazma" edimiyle olan tek iddiası, "samimiyet", "içtenlik" olarak ortaya çıkar. İşte bu iddia daha sonra otobiyografide "gerçeği ama sadece gerçeği söyleme" iddiası olarak belirecektir. 18.yüzyılda Jean Jacques Rousseau'da Aydınlanma Çağı insanı olarak kendini inşa etmenin ve kendilik bilincini oluşturma'nın esas yönelim olduğunu söylemek mümkündür. "İtirafılar" ile birlikte ilk kez bireyin iç dünyası, duyguları, çelişkileri ve gündelik deneyimleri, başlı başına edebî ve felsefî bir değer kazanır. 19. yüzyıla gelindiğinde otobiyografiye yeni boyut kazandıran Stendhal'ın *Henri Brulard'ın Yaşamı (Vie de Henry Brulard)* adlı eserini görürüz. *Henry Brulard'ın Yaşamı*, 1832'de - kullandığı birinci tekil kişili anlatıma göre - Stendhal'ın Roma'yı izlediği bir sahne ile başlar. 50 yaşına yaklaşırken yaşamını gözden geçiren yazar, şehrin kiliselerinin ve anıtlarının, gençliğinden bu yana ne kadar değiştiğini anlatır ve yaşama sevincini ifade ettiği cümlelerinden sonra eve gider ve kendisiyle ilgili gerçeği ortaya çıkarana kadar geçmişini düşünmeye karar verir. İşte buradan itibaren yaptığı "itiraflarda", çocukluğuna geri dönüşlerde vurgulanan en önemli nitelik "belleğin güvenilmez yapısının", otobiyografik bir metnin gerçekliğini kaygan bir zemine oturtmasıdır. Bu durumda otobiyografi türü, her geriye dönüş, eskiyi hatırlayış sürecinde yeniden kurulan ve parçalı bir deneyimin ürünü olma niteliğini kazanacak ve ilerleyen zaman içerisinde "özne" olarak ferdiyet kazanan insan bilincinin kendisine bile yabancı kalabileceğini fikrine evrilecek bir dönüşümün habercisi olacaktır. Alfred de Musset'nin *Bir Zamane Çocuğunun İtirafıları (La Confession d'un enfant du siècle)*, adlı eseri 1836'da yayımlanır. Romantizm akımının Fransız edebiyatının merkezinde yer aldığı bir dönemde yazılan eser, bir otobiyografi olmamasına rağmen bu bilinçle yazılmış ve yazarının hayal kırıklıklarından, içe dönük ve karamsar yüzünden kısaca kişisel yaşam deneyimlerinden açıkça beslenirken bunu "yazar - anlatıcı - kahraman" özdeşliği içinde yapmaz. Alfred de Musset, okuyucularına eserinin ilk sayfasında "Bir hayat hikâyesi yazmak için öncelikle yaşamış olmak gerekir. Yazdığım benim hikâyemdir." (Alfred de Musset 2014, s. 19) şeklinde belirttiği bir söz vermiş olmasına karşın otobiyografi türünün o zaman kadar belirlenmiş gereklerini tam olarak oluşturmaz. Bu açıdan eserin otobiyografiden beslenen bir kurmaca dünya sunduğunu söylemek mümkündür. Denebilir ki tarihsel olarak metnin, Napoléon sonrası Restorasyon ve Temmuz Monarşisi döneminin yarattığı ruh hâli içinde yazılmış olması ve bu kitapta "bir zamane çocuğu"nın itiraflarının

bulunması, onu kolektif bir ruh ikliminin yansıması haline getirir. Böylece otobiyografi yazarının “doğruyu söyleme” iddiası da kolektif bilincin işgal ettiği bir zeminde yok olur.

20.yüzyılda André Gide’in *Tohum Ölmezse (Si le Grain ne Meurt)* adlı eseri de Fransız otobiyografi yazınının önemli eserlerinden biridir. Eserde okura yazarının sesinden bir yaşam öyküsü anlatılacağı açıkça sunulsa da metni kurarken yazdıklarına inanılmasını değil onlara eşlik edilmesinin gerekliliği vurgulanır. Jean-Paul Sartre, *Sözcükler* adlı otobiyografik eserinde bireysel yaşamı varoluşçu bir bilinç çözümlemesiyle ele alır. Sartre’in otobiyografisi, çocukluk anılarının anlatımı kadar, yazarlık bilincinin ve entelektüel kimliğin inşasını konu edinir. Simone de Beauvoir, çok ciltli otobiyografik yapıtlarında (*Genç Bir Kızın Anıları, Olgunluk Çağı*) bireysel yaşamı tarihsel ve toplumsal bağlamla birlikte düşünür. Beauvoir için otobiyografi, yalnızca “ben”i anlatmak değil, bir kadının belirli bir tarihsel dönemde nasıl özne hâline geldiğini göstermektir. Cinsiyet, özgürlük ve sorumluluk kavramları, kişisel anılarla iç içe geçirilerek otobiyografiyi politik ve düşünsel bir metne dönüştürür.

Philippe Lejeune, yukarıda adı geçen otobiyografi yazarlarının eserlerinin merkezinde yaptığı çalışmalarında metin – okur – yazar ilişkisi içindeki bağı, metnin oluşum sürecinin başındaki bir sözleşme ile bütünleştirir. Lejeune, bu yazarların metinlerini adlandırarak ve kavramsallaştırarak, modern otobiyografinin teorik temelini kurmuş olur.

Philippe Lejeune Kimdir?

Philippe Lejeune, 13 Ağustos 1938 doğumlu bir Fransız edebiyat akademisyenidir. 20.yüzyılın ikinci yarısında, özellikle “öz yaşam öyküsü / otobiyografi” üzerine çalışmalarıyla tanınmış; hem üniversitede öğretim görevlisi hem de kuramcı kimliğiyle öne çıkmıştır. Uzun yıllar Université Paris-Nord’da Fransız edebiyatı üzerine dersler vermiş; bu görevini 2004’e kadar sürdürmüştür 1998 yılında The British Academy’nin “International Fellow” üyeliğine seçilmiştir. Bu, akademik alandaki saygınlığının uluslararası boyutta tanındığını gösterir. Lejeune, yalnızca klasik “büyük yazar otobiyografileri” ile değil; daha az bilinen, anonim, günlükler, mektuplar, hatıratlar gibi “yaşam yazımı”na dahil metinlere de ilgi göstermiştir. Bu yüzden, 1992’de Association pour l’autobiographie et le patrimoine autobiographique (APA – Otobiyografi ve Otobiyografik Miras Derneği)’nin kurucuları arasında yer almış. Bu dernek Fransa’nın çeşitli bölgelerinde kişisel yaşamın yazımını gündelik yaşamın tarihi açıdan değerlendirdiği faaliyetlerini hala sürdürmektedir. Sıradan insanların otobiyografi yazmaları, gündelik yaşamın tarihi açısından son derece değerlidir; çünkü bu metinler “büyük olayların” ve seçkin aktörlerin merkezde olduğu resmî tarihin göremediği alanları görünür kılar. Devlet belgeleri, siyasal kronikler ya da kanonik edebî metinler çoğu zaman gündelik hayatı ancak dolaylı biçimde yansıtır. Oysa sıradan bireylerin otobiyografileri, çalışma koşulları, aile ilişkileri, barınma biçimleri, tüketim alışkanlıkları, beden algısı ve duygulanım gibi gündelik pratikleri içeriden bir bakışla kayda geçirir. Bu sayede tarih, soyut yapılar ya da istatistikler üzerinden değil, yaşanmış deneyimler üzerinden yeniden okunabilir hâle gelir.

Bu tür otobiyografiler, gündelik yaşamın zamansallığını anlamak bakımından da önemlidir. Sıradan bireyler, hayatlarını genellikle savaşlar, krizler ya da büyük siyasal kırılmalar etrafında değil; işe gidiş gelişler, mevsimler, aile içi ritüeller, hastalıklar ve küçük sevinçler etrafında anlatırlar. Bu anlatılar, tarihsel süreklilik ile kopuş arasındaki ilişkiyi mikro düzeyde izlemeyi mümkün kılar. Böylece tarihçiler, büyük dönüşümlerin gündelik hayatı nasıl yavaş yavaş dönüştürdüğünü, hangi alanlarda direnişle karşılaştığını ya da hangi alışkanlıkların uzun süre korunduğunu görebilir.

Sıradan insanların otobiyografileri, toplumsal tabakalaşma ve eşitsizliklerin gündelik deneyimde nasıl yaşandığını da açığa çıkarır. Eğitim, sınıf, cinsiyet ve mekân gibi etkenlerin bireyin yaşamını nasıl biçimlendirdiği, soyut kavramlar olarak değil, somut yaşantılar olarak görünür olur. Özellikle kadınların, işçilerin, taşralıların ya da göçmenlerin yazdığı hayat anlatıları, uzun süre tarih yazımının dışında bırakılmış deneyimleri belgeleyerek tarihin temsil alanını genişletir. Bu metinler, “sessiz çoğunluğun” tarihsel özne olarak tanınmasına katkı sağlar.

Phillippe Lejeune'nün Öz Yaşam Öyküsü Hakkındaki Kuramsal Yaklaşımı

Öz yaşam öyküsü, tarih boyunca bireyin kendini temsil etme biçiminin hem yazınsal hem de toplumsal bir yansıması olarak değerlendirilmiş; özellikle 18. yüzyılda “insan” bir özne olarak rüştünü kazanma yolunda önemli bir aşamayı geçirdikten sonra modern dönemde kimlik, bellek ve anlatı arasındaki ilişkiyi açıklamada merkezi bir konum edinmiştir. İnsan, kendini anlattığını iddia ettiği bir yazı yazarken kime konuşur ve neyi vaat eder? Öz yaşam öyküsünün edebiyatta ayrı bir tür olarak ele alınması, yalnızca geçmişi kaydetme çabasından değil, benliğin yazı aracılığıyla kurulabileceği düşüncesinden güç alır. Kişinin “kendisi hakkında söylediklerinin” ne ölçüde gerçek, ne ölçüde kurgu olduğu sorusu, modern otobiyografi tartışmalarının merkezinde yer alır. İşte bu noktada Philippe Lejeune, öz yaşam öyküsünü kişisel bir anlatı olmanın ötesine taşıyarak, yazara, anlatıcıya ve kahramana aynı kimliği atfeden “otobiyografik sözleşme” kavramıyla bu türün sınırlarını yeniden çizerek ve tanımlamasını da bu sınır çerçevesinden yapar.

Philippe Lejeune, çağdaş francophone edebiyat incelemelerinde öz yaşam öyküsü araştırmalarının kurumsallaşmasına öncülük etmiş; otobiyografi çalışmalarını yalnızca kronolojik hayat anlatılarıyla sınırlı bir tür olarak değil, kimlik, temsil ve anlatı ilişkilerinin kesiştiği bir kuramsal alan olarak ele almıştır. Lejeune, otobiyografinin edebi bir tür olarak nasıl tanımlanması gerektiği sorusunu merkeze alırken, türün sınırlarının belirsizliğini bir problem olarak değil, çözülmesi gereken bir kavram kargaşası olarak görmüştür. Bu belirsizliği açıklığa kavuşturmak için “öz yaşam öyküsel sözleşme” kavramını geliştirmiştir. Ona göre, yazarı, anlatıcı ve başkahraman konumunda birleştiren özdeşlik, türün temel koşuludur ve bu koşul, metnin dışındaki somut gerçeklikten ziyade okurla kurulan güvene dayalı bir metinsel söz verişle karşılığını bulur.

Lejeune'un en önemli katkısı, otobiyografinin edebi tür olarak tanımlanmasını dışsal doğruluk iddiasından içsel sözleşme modeline kaydırmasıdır. “öz yaşam öyküsel sözleşme”, metnin yazarı ile okuru arasında yapılan, çoğu zaman biçimsel ifadelerle desteklenen, bazen de yalnızca metnin niyetine içkin olan bir anlaşmadır. Bu anlaşma, okurun metni kurgu değil, yazarın yaşamına dair bir tanıklık olarak okumasını sağlar. Philippe Lejeune *Le Pacte Autobiographique* adlı incelemesinin ön sözünde öz yaşam öyküsünün tanımını ve tanım doğrultusunda geliştirdiği kategorileri şu şekilde anlatır:

“Yapmış olduğumuz öz yaşamöyküsü tanımını birazcık değiştiriyoruz:

Tanım: Kişisel hayat üzerinde, özellikle de kişisel yaşam üzerinde durulduğunda ortaya çıkan, gerçek bir kişinin kendi hayatını yazdığı mensur retrospektif (artgörümlü) anlatı.

Tanım dört farklı kategoriye ait unsurları içerir:

- 1) Dil biçimleri
  - a) Anlatı
  - b) Mensur eser
- 2) Anlaşma konusu: bireysel yaşam, kişisel tarih
- 3) Yazarın durumu: yazarın (kimin adı gerçek bir kişiyi düşündürür) ve anlatıcının kimliği
- 4) Anlatıcının konumu:
  - a) Anlatıcının ve başkarakterin kimliği
  - b) Anlatının geçmişe dönük açılımı

Kategorilerin her birinde belirtilen şartları yerine getiren bütün eserler öz yaşamöyküsüdür.”

(Lejeune, 1996, s. 14-15)

Bu tanım ve kategoriler bağlamında Lejeune, otobiyografiyi yalnızca geçmişi aktaran bir anlatı değil, benliğin yazı yoluyla kurulduğu ve temsil edildiği bir pratik olarak görür. Bu yaklaşım, edebiyat incelemelerinde tür ayrımlarının yalnızca biçimsel değil, okuma edimi temelinde kavranabileceğine dair önemli bir kazanım olarak değerlendirilmiştir. Yukarıdaki kategoriler merkezinde Lejeune'un “ben” merkezli anlatıların sınıflandırılmasında “tür ayrımlarını” aşağıdaki gibi düşünmektedir:

“Öz yaşamöyküsünün tür komşuları bu şartları yerine getirmezler. İşte, türlere göre yer almayan koşullar listesi:

- Hatıralar: (2)
- Yaşam öyküsü: (4 a)
- Karakter romanı: (3)

- Öz yaşamöyküsel şiir: (1 b)
- Günlük : (4 b)
- Otoportre ya da deneme: (1 a ve 4 b)

Bazı kategorilerin diğerleriyle eşit konuma sahip olmayan bağlayıcılar olduğu açıktır: belirli şartlar, tamamen gerçekleştirmeksizin büyük bölümünün yerini alabilirler.

Metin özellikle anlatı olmalıdır, öz yaşamöyküsel anlatmada söylemle ilgili olan bütün yerleri biliyoruz; perspektif özellikle geriye dönüktür, bu, otoportrenin ayrımlamalarını, eserin gününü ve yazıldığı güncel zamanı, çok karmaşık geçici yapılarını yadsımaz; konu özellikle bireysel yaşam ve kişiliğin oluşumu olmalıdır, fakat bu eserlerde zamandizini (kronoloji) ve sosyal veya politik tarih de yer bulabilmelidir.” (Lejeune, 1996, s. 14-15)

Lejeune’un kuramının etkisi, yalnızca Fransız edebiyatı çalışmalarıyla sınırlı kalmamış; öz yaşam öyküsü, günlük, itiraf, anı defteri ve kişisel tarih gibi birbirine yakın türlerin yeniden tanımlanmasında referans noktası hâline gelmiştir. Öz yaşam öyküsü türünün sınırlarını metinsel stratejiler, etik beklentiler ve okur-yazar ilişkisi üzerinden tartışma imkânı sunması, çağdaş anlatı kuramlarında kimlik, hafıza ve temsil gibi kavramların odağa alınmasını kolaylaştırmıştır. Öz yaşam öyküsü, bireyin kendisini toplumsal ve tarihsel bağlam içinde temsil etme biçimi olarak yalnızca yaşanmış olanın aktarımı değildir; aynı zamanda belleğin seçici niteliği, kimliğin süreçselliği ve anlatının inşa edici gücü nedeniyle kurmaca ile gerçek arasında sürekli müzakere eden bir söylem alanıdır. Benliği hazır ve tamamlanmış bir öz olarak sunmaktan çok, oluş hâlindeki bir süreç olarak ele alan metinlerdir. Yazar, geçmişe dönüp baktığında yalnızca “ne yaşadığını” değil, yaşadıklarının kendisini nasıl dönüştürdüğünü de anlatır. Bu nedenle otobiyografik anlatı, kronolojik bir yaşam dökümünden ziyade, kişiliğin hangi kırılma anlarında biçimlendiğini, hangi deneyimlerin benlik algısını dönüştürdüğünü görünür kılar.

Phillippe Lejeune’nün Yazar – Anlatıcı Arasındaki Sözleşme Modeli

Yaşamöyküsü ve öz yaşamöyküsü anlatıları, anlatıcının kimliği ile dilde kullanılan şahıs biçimleri arasındaki ilişkiye göre farklı anlatısal düzlemler oluşturur. Anlatıcının baş kişiyle özdeş olduğu ya da ondan ayrıldığı durumlar, “ben”, “sen” ve “o” zamirlerinin kullanımına bağlı olarak anlatının türsel konumunu belirler. Bu ayrım, klasik öz yaşamöyküsünden ikinci kişili deneyisel anlatılara, öz öyküsel metinlerden el öyküsel yaşamöykülerine kadar uzanan geniş bir yelpazeyi ortaya koyar. Böyle bir sınıflandırma, anlatıcı–kimlik ilişkisinin metnin anlam dünyasını nasıl biçimlendirdiğini göstermesi bakımından, otobiyografik ve biyografik anlatıların kuramsal çözümlemesi için açıklayıcı bir düşünsel çerçeve sunar. Lejeune bu durumu aşağıdaki tablo ile açıklamıştır:

Dilbilgisel kişi	Ben	Sen	O
Kimlik			
Anlatıcı =başkarakter	Klasik öz yaşamöyküsü (Ben öyküsel)	İkinci kişili öz yaşamöyküsü	Üçüncü kişili öz yaşamöyküsü
Anlatıcı #başkarakter	Birinci kişili yaşamöyküsü (Öz öyküsel)	Modele sunulan yaşamöyküsü	Klasik yaşamöyküsü (el öyküsel)

(Lejeune, 1996, s. 18)

Bu tablo, yaşamöyküsü ve öz yaşamöyküsü anlatılarında belirleyici olanın yalnızca anlatılan hayat değil, anlatıcının kimliği ile dilsel şahıs seçimi arasındaki ilişki olduğunu; bu ilişkinin de metnin türünü, okurla kurduğu mesafeyi ve anlatının anlam ufkunu doğrudan biçimlendirdiğini açıkça ortaya koymaktadır.

Söz konusu anlam ufkunu belirleyen ise tamamen anlatıcı – yazar – okur arasında gerçekleşecek olan sözleşmedir.

Philippe Lejeune’ün otobiyografik sözleşmesi, anlatıcı ve yazar açısından iki yönlü bir sorumluluk ve konumlanma ilişkisi içindedir. Bu sözleşme, yalnızca okurla kurulan bir anlaşma değildir; aynı zamanda yazarın anlatıcıyı nasıl kuracağını ve anlatıcının metin içindeki sesini nasıl konumlandıracağını da belirler. Bu nedenle sözleşme, metnin söylemsel yapısında doğrudan etkili olan kurucu bir ilkedir.

Yazar açısından bakıldığında, otobiyografik sözleşme, yazarın kendi yaşamını anlatma iddiasını açıkça üstlenmesi anlamına gelir. Yazar, adını metnin kapağına koyarak anlatıcı ve anlatılan kişiyle özdeşleştiğini açıkça ilan eder. Bu özdeşlik, yazara etik bir yükümlülük getirir: Yazar, artık kurmaca bir maske arkasına saklanamaz; anlattıklarının “kendi hayatı” olarak okunacağını bilerek yazmak zorundadır. Lejeune’e göre bu durum, yazarı mutlak doğruluğa değil, dürüstlük ilkesine bağlar. Yazar, belleğin sınırlı ve seçici doğasını kabul edebilir; fakat bilerek yanıltma, uydurma ya da kendini gizleme sözleşmenin ihlali anlamına gelir. Dolayısıyla yazar, anlatıyı estetik kaygılarla biçimlendirse bile, temel referansın kendi yaşamı olduğunu sürekli olarak muhafaza etmek zorundadır.

Anlatıcı açısından ise sözleşme, metin içindeki “ben” sesinin kurmaca bir şahıs olmaktan çıkmasını sağlar. Anlatıcı, artık yalnızca anlatısal bir işlev taşıyan bir ses değil, gerçek bir kişinin söylemsel temsili olarak konumlanır. Bu durum anlatıcıyı da bir sorumluluk alanına sokar. Anlatıcı, geçmişteki kendisiyle mesafe kurabilir, onu eleştirebilir ya da dönüştürebilir; ancak onu tamamen yabancılaştırarak kurgusal bir karaktere dönüştüremez. Anlatıcı sesi, yaşanmış deneyimlere referans verme iddiasını sürdürmek zorundadır. Böylece anlatıcı, geçmiş “ben” ile şimdiki “ben” arasındaki gerilimi görünür kılan bir bilinç hâline gelir.

Öz yaşam öyküsü, yalnızca bir yaşamın anlatımı değil, aynı zamanda dilin kendisi içinde kurulan bir özdeşleşme süreci olarak değerlendirildiğinde, “sözce” (énoncé) ile “sözceleme öznesi” (sujet de l’énonciation) arasındaki ilişkinin anlam kazanmasında ve anlamlandırılmasında temel bir çözümleme ekseni hâline gelir. Bu bakış açısı, otobiyografiyi, anlatılan içerikten çok, kim tarafından, hangi konumdan ve hangi dilsel koşullar altında söylendiği soruları etrafında düşünmeyi gerektirir. Özellikle dilbilim ve anlatı kuramı açısından bakıldığında, otobiyografik metin, geçmişte yaşanmış bir hayatın değil, şimdi ve burada kurulan bir söylemin ürünüdür.

Sözce, otobiyografide anlatılan olayların, anıların ve deneyimlerin metin içinde aldığı biçimi ifade eder. Ancak bu sözceler, yansız ya da zamansız değildir; her biri belirli bir sözceleme anında kurulmuştur. Öz yaşam öyküsünde anlatılan “geçmiş ben”, sözcenin konusu iken; bu geçmiş dile getiren “şimdiki ben”, sözceleme öznesidir. Bu ikilik, otobiyografik yazının temel gerilimini oluşturur. Anlatılan ben ile anlatan ben arasındaki mesafe, metnin eleştirel tonunu, pişmanlıklarını, ironisini ya da kendini meşrulaştırma çabasını belirler. Dolayısıyla otobiyografi, tek bir öznenin kendini anlatması değil, aynı öznenin zamansal olarak bölünmüş iki konumunun diyalogudur.

Bu noktada Émile Benveniste’in sözceleme kuramı açıklayıcı bir çerçeve sunar. Benveniste’e göre “ben” zamiri, sabit bir kimliği değil, konuşma anında dili kullanan öznenin konumunu işaret eder. Öz yaşam öyküsünde “ben” sürekli tekrar edilse de, bu tekrar öznenin değişmezliğini değil, her sözceleme anında yeniden kurulduğunu gösterir. Öz yaşam öyküsel “ben”, geçmişteki benliği anlatırken bile, dilsel olarak şimdiki sözceleme öznesine bağlıdır. Bu nedenle otobiyografi, benliğin özü hakkında değil, benliğin dil içinde kurulumunun anlatısıdır.

Sözceleme öznesi açısından bakıldığında, otobiyografi bir kendini kurma edimidir. Yazar, yalnızca yaşadıklarını anlatmaz; anlatma eylemiyle kendini bir özne olarak konumlandırır, sınırlarını çizer ve okur karşısında bir kimlik inşa eder. Bu özne, her zaman bilinçli, tutarlı ya da bütünlüklü olmak zorunda değildir. Aksine, çelişkiler, boşluklar ve suskunluklar, sözceleme öznesinin sınırlarını açığa çıkarır. Bu durum, otobiyografiyi monolojik bir anlatı olmaktan çıkarıp, kendisiyle tartışan bir söylem hâline getirir.

Öz yaşam öyküsünü, sözce düzeyinde ele almak, anlatının biçimsel tercihlerinin de anlam üretimine katıldığını gösterir. Zaman kipleri, kişi zamirleri, hitap biçimleri ve anlatı kesintileri, sözceleme öznesinin kendini nasıl konumlandığını açığa çıkarır. Örneğin geçmiş zamanla anlatılan bir çocukluk anısı, şimdiki zamanla verilen bir yorumla kesildiğinde, sözce ile sözceleme öznesi arasındaki mesafe görünür hâle gelir. Bu kırılmalar, otobiyografinin yalnızca “ne yaşandı” sorusuna değil, “bu yaşantı şimdi nasıl anlamlandırılıyor” sorusuna da cevap verdiğini gösterir. Lejeune’ün kuramı, otobiyografiyi “ne anlatıldığı”ndan çok, “nasıl ve hangi özne konumundan söylendiği” üzerinden düşünmeye imkân tanır. Bu yönüyle otobiyografik sözleşme, dilsel düzlemde bir güven anlaşması olduğu kadar, sözceleme öznesinin kendini metin içinde konumlandırma biçimini de belirleyen temel bir ilkedir.

Otobiyografik anlatılarda metnin türünü belirleyen en önemli ölçütlerden biri, yazar adı ile metin içinde temsil edilen kişi arasındaki ilişkinin nasıl kurulduğudur. Bu ilişki, okurla yapılan sözleşmenin niteliğini doğrudan etkiler ve metnin romaneski mi yoksa öz yaşamöyküsel mi okunacağını belirler. Yazar adının kullanımı, gizlenmesi ya da anlatılan kişiyle örtüşmesi; roman, anonim anlatı ve öz yaşamöyküsü gibi türlerin birbirinden ayrılmasında temel bir ölçüt hâline gelir. Bu çerçevede Lejeune aşağıdaki tabloyu oluşturarak düşüncelerini netleştirmeye çalışır:

Karakter ismi Sözleşme	# Yazarın adı	= O	= yazar adı
Romanesque	1a Roman	2a Roman	BOŞ
= O	1b Roman	2b Anonim	3a Öz yaşamöyküsü
Öz yaşamöyküsü	BOŞ	2c Öz yaşamöyküsü	3b Öz yaşamöyküsü

(Lejeune, 1996, s. 28)

Görüldüğü gibi tabloda, kişi adı ile sözleşme türü arasındaki olası kombinasyonlar, sistematik biçimde sınıflandırılarak, metinlerin hangi koşullarda kurmaca ya da otobiyografik bir okuma disiplinine girdiğini kavramsal olarak görünür kılmayı amaçlamaktadır.

Lejeune’ün sözleşmesi, ilk bakışta yazar–anlatıcı–kahraman özdeşliği üzerine kuruludur; ancak bu özdeşlik, sözceleme kuramı açısından ele alındığında mutlak bir örtüşmeden ziyade yapısal bir varsayım olarak anlaşılmalıdır. Otobiyografik metindeki sözceler (anlatılan olaylar, anılar, deneyimler), geçmişte yaşanmış bir hayatı konu edinirken; bu sözceleri kuran sözceleme öznesi, her zaman şimdiki zamanda, yazma anında konumlanır. Dolayısıyla sözleşme, “anlatılan ben ile anlatan ben aynıdır” demekten çok, “anlatılan ben, bu sözceleme öznesinin kendi hayatı olarak sunulmaktadır” iddiasını içerir. Okur, bu iddiayı kabul ederek metni okur; böylece sözleşme, sözcenin referans alanını belirleyen bir yorumlama anahtarı hâline gelir.

Sözceleme bağlamında değerlendirildiğinde, otobiyografik sözleşme aynı zamanda etik bir konumlanmadır. Yazar, sözceleme öznesi olarak konuşurken, anlattığı hayatın kurmaca değil, kendi

yaşamı olduğunu ilan eder. Bu ilan, sözcelerin doğrulanabilirliği kadar, sözceleme niyetini de kapsar. Yazar, belleğin seçici ve kırılğan doğasını inkâr etmez; fakat bilerek yanıltmama, yaşanmış deneyimi kurmaca bir maske arkasına gizlememe sorumluluğunu üstlenir. Böylece sözleşme, sözcenin doğruluğunu garanti altına almaktan çok, sözceleme öznesinin dürüstlük iddiasını güvenceye alır. Okur, metni bu etik çerçeve içinde yorumlar.

Öte yandan Lejeune'un sözleşmesi, sözce ile sözceleme öznesi arasındaki zamansal yarılmayı da görünür kılar. Otobiyografide anlatılan "geçmiş ben", sözcenin nesnesi iken; anlatan "şimdiki ben", sözceleme öznesidir. Sözleşme, bu iki benliğin aynı tarihsel kişi olduğunu varsayar; ancak aralarındaki mesafenin farkındadır. Bu mesafe, metinde pişmanlık, ironi, eleştiri ya da yeniden anlamlandırma biçimlerinde ortaya çıkar. Dolayısıyla otobiyografik sözleşme, benliği bütünlüklü ve kapalı bir öz olarak değil, zaman içinde bölünen ve dönüşen bir yapı olarak düşünmeye imkân verir.

Sonuç

Öz yaşam öyküsü, yalnızca edebî bir tür olarak değil, modern öznenin kendini dil aracılığıyla kurma ve temsil etme pratiği olarak ortaya çıkmıştır. Philippe Lejeune'un "otobiyografik sözleşme" kavramı, sözce ve sözceleme bağlamında tartışarak türün kuramsal sınırlarını yeniden düşünmeyi amaçlamıştır. Çalışma boyunca gösterilmeye çalışıldığı üzere, otobiyografi "yaşanmış olanın doğrudan kaydı" olmaktan ziyade, geçmiş deneyimlerin şimdiki söylem konumundan yeniden kurulmasıdır. Bu yönüyle otobiyografik anlatı, gerçeğin kendisini değil, gerçeğin nasıl ve hangi özne konumundan söylendiğini görünür kılan bir söylem alanı olarak değerlendirilmelidir.

Otobiyografinin tarihsel gelişimi incelendiğinde, türün modern bireyin ortaya çıkışıyla eşzamanlı olarak şekillendiği açıkça görülmektedir. Antik ve Ortaçağ metinlerinde dinsel itiraf ya da meşruiyet belgesi işlevi gören yaşam anlatıları, Aydınlanma ve sonrasında bireyin kendini tarihsel ve toplumsal bağlam içinde düşünmesiyle birlikte yeni bir anlam kazanmıştır. Rousseau'dan itibaren "ben" artık yalnızca Tanrı'ya ya da mutlak bir otoriteye değil, okura yönelen bir söylem öznesi hâline gelmiştir. Bu dönüşüm, otobiyografiyi bireysel deneyimin kamusal bir anlatıya dönüştüğü, etik ve söylemsel bir alan olarak konumlandırmıştır.

Fransız edebiyatı özelinde ele alınan örnekler, otobiyografinin tekil ve homojen bir tür olmadığını; aksine bellek, kimlik ve anlatı arasındaki ilişkinin farklı biçimlerde kurulduğunu göstermiştir. Montaigne'in içtenlik iddiası, Rousseau'nun itiraf söylemi, Stendhal'de belleğin güvenilirliği, Musset'de kolektif ruh hâlinin bireysel anlatıya sızması ve Gide ile Sartre'da öznenin kendini sorgulayan bir bilinç olarak yazıya yerleşmesi, türün tarihsel olarak nasıl çoğullaştığını ortaya koymaktadır. Bu çeşitlilik, otobiyografinin sınırlarının ancak kuramsal bir çerçeve aracılığıyla anlamlandırılabilceğini göstermektedir.

Bu noktada Philippe Lejeune'un otobiyografik sözleşme kavramı, tür tartışmaları açısından belirleyici bir açıklama olanağı sunmaktadır. Lejeune'un katkısı, otobiyografiyi dışsal doğruluk ölçütleriyle değil, metin-yazar-okur arasındaki sözleşmeye dayalı bir ilişki olarak tanımlamasıdır. Otobiyografik sözleşme, anlatılanların mutlak doğruluğunu garanti eden bir mekanizma değil; yazarın kendi yaşamını anlatma iddiasını açıkça üstlenmesiyle oluşan etik ve söylemsel bir vaattir. Bu yönüyle sözleşme, metnin nasıl okunacağını belirleyen bir yorumlama çerçevesi sunar.

Çalışmanın temel vurgularından biri, bu sözleşmenin sözce ve sözceleme ayrımı üzerinden yeniden düşünülmesidir. Otobiyografide sözce, geçmişte yaşanmış deneyimlerin anlatı düzeyindeki temsiliyen; sözceleme öznesi, bu deneyimleri şimdi ve burada dile getiren anlatıcı-yazar konumudur. Bu iki düzlem arasındaki zamansal ve bilinçsel mesafe, otobiyografik anlatının temel gerilimini oluşturur. Anlatılan "geçmiş ben" ile anlatan "şimdiki ben" arasındaki ilişki, metinde pişmanlık, eleştiri, ironi ya da yeniden anlamlandırma biçimlerinde açığa çıkar. Böylece otobiyografi, tutarlı ve kapalı bir benlik sunmaktan çok, öznenin kendiyile kurduğu sözleşme hâline gelir.

Lejeune'un sözleşmesi bu bağlamda, yazar-anlatıcı-kahraman özdeşliğini mutlak bir kimlik örtüşmesi olarak değil, söylemsel bir varsayım olarak kurar. Okur, metni bu varsayımı kabul ederek okur; yani

anlatılan hayatın, sözceleme öznesinin kendi yaşamı olarak sunulduğunu varsayar. Bu kabul, sözcenin referans alanını belirlerken, aynı zamanda yazarın etik sorumluluğunu da tanımlar. Otobiyografik sözleşme, sözcenin doğruluğunu kanıtlamaz; fakat sözceleme niyetinin dürüstlüğünü güvence altına alır.

Sonuç olarak, bu çalışma, otobiyografiyi ne salt kurmaca ne de salt belgesel bir anlatı olarak ele almanın yeterli olmadığını göstermektedir. Otobiyografi, dilin içinde kurulan bir özneleşme süreci olarak, kimliğin sabit değil süreçsel, bütünlüklü değil parçalı yapısını görünür kılar. Lejeune'ün kuramı, bu süreci anlamlandırmak için güçlü bir kavramsal araç sunmaktadır. Özellikle sözce ve sözceleme ayrımıyla birlikte ele alındığında, otobiyografik anlatının söylemsel ve etik boyutlarını açığa çıkarmaktadır. Bu nedenle otobiyografi çalışmaları, yalnızca edebiyat tarihinin bir alt alanı olarak değil; modern öznenin kendini anlama, anlatma ve temsil etme biçimlerini sorgulayan disiplinlerarası bir düşünce alanı olarak değerlendirilmelidir.

Kaynakça

- Rousseau, J.J. (2016). *İtirafılar*. (çev. Kenan Somer) İstanbul: Isık Yayınlar.
- Stendal, (2014). *Henri Brulard'ın Yaşamı*. (çev. İsmail Yerguz) İstanbul: Isık Yayınları.
- Musset, Alfred de, (2014). *Bir Zamane Çocuğunun İtirafı*. (çev. Kenan Sarıalioğlu) İstanbul: Isık Yayınları.
- Lejeune, Phillpe. (1995). *LE Pacte Autobiographique*. Paris: Seuil
- Sümbül, Yiğit, (2021). *Özne Felsefesi Bağlamında Edebi Metinlerde Köken Ve Anlam Sorunu: Barthes, Derrida ve Lacan*. Ankara: Hacı Bayram Veli Üniversitesi yayımlanmamış yüksek lisans tezi.
- Köker, Saniye, (2019). *Bireyselliğin Sunumu Olarak Otobiyografi*. Kastamonu Üniversitesi yayımlanmamış doktora tezi

